

THEOLOGIA PRACTICA

Visky Péter*

Kolozsvár

Valóságos-e az isteni hang? Felkészülés a szószéki megszólalásra**

Ist die göttliche Stimme Wirklichkeit?
Innerliche Vorbereitung für den Kanzeldienst. Zusammenfassung

Die Wirklichkeit der göttlichen Stimme schafft im Verkünder des Wortes, der dem Wort vollständig ausgehändigt ist, unauflösbare Spannung, die nicht einmal eine sachgemäße Auslegung auf der Kanzel auflösen kann. Fünfhundert Jahre nach der Reformation konnten wir Prediger es sogar als Provokation auffassen, die wir das Ereignis von dem Handeln Gottes erwarten. Das Ziel der Predigt, als Ereignis, ist jedes Mal Gott im Alltag zu erleben. Die Erwartung – das Ereignis – die Erfahrung, dieser Dreier drückt gut die Geschichte des Ereignisses der Predigt aus. In diesen drei Schritten wird ausgedrückt was Gott tut, was mit dem Menschen geschieht, und wie der handelnde Mensch auf Gottes Tun reagiert.

Schlüsselwörter: Vorbereitung für den Kanzeldienst, das Ziel der Predigt.

Holland barátom, aki az elmúlt időben látogatott meg, a katekézis témakörében kívánt velem beszélgetni. Minden bevezető nélkül azt a kérdést szegezte nekem: ennyi lelkészi szolgálat után (immár 21. éve szolgálok a kolozsvár-tóvidéki gyülekezetben) nem vált-e rutinná az igehirdetés szolgálata? A kérdés váratlanul ért. Meglepődtem, s miközben elgondolkodtam, a hétfői napom elevenedett meg bennem, a „szent” napom, tudniillik ekkor számomra elmaradhatatlan az uszodai programom: a leúszott egy óra és az azt követő relaxációs szaunázás. Az unalmas oda-vissza medencézés közben éppen a soron következő vasárnapi igehirdetés textusával bajlódtam, különösképpen annak diszpozícióját forgadtam fejemben. Mondom Gerrit barátomnak, most már az illatozó kávé mellett (azért merem leírni nevét, mert Hollandiában szinte mindenki Gerrit), hogy a Kol 1,24–29 alapján kemény kulcsfogalmakkal viaskodtam: öröm, szenvedés, titok, kijelentés, dicsőség, s mindezeket Pál sze-

* Visky Péter (Szalárd, 1956) a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végezte teológiai tanulmányait (1979–1983), majd Maroscsúcs–Koppánd-társceházközseghben szolgált helyettes és megválasztott lelkészként. 1992 és 1994 között Tübingenben folytatta tanulmányait *Munkatársak meghatározása és az egymáshoz való viszonyulásuk Pál apostol leveleiben*. 1994-től a Kolozsvár-tóvidéki Református Egyházközsegh lelkésze. Társ szerzője a Daray Erzsébet és Visky András szerkesztette *Mind testestől, mind lelkestől. Kortársmagyarázatok a Heidelbergi Kátéhez* című könyvnek (Koinónia Kiadó, Kolozsvár 2005).

** Elhangzott 2016. február 5-én a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet által szervezett csendesnapok keretében.

mélyes vallomásként írja a gyülekezetnek a Krisztusról szóló csodálatos himnusa után. A textus az úszómedencében sem hagy nyugodni, vívom a csatát ott is megállás nélkül. Hamar letelik az az egy óra a medencében. Nagy ajándéknak tartom, hogy olyan gyülekezetben szolgálhatok, ahol nem engednek elfásulni, és nem támaszkodhatom a rutinra.

1. Prédikáció, avagy a cselekvő Isten.

Meghatározás, feladat és cél a homiletikai alapelvek mentén

Amikor a reformáció teológiailag határozza meg az igehirdetést, akkor az őt megillető helyére emeli vissza, arra tudniillik, amelyet a bibliai kijelentés korszakában kapott: *Predicatio Verbi Dei est Verbum Dei*. Hitvallásunk eme igazságához nem fér semmi kétség, és mégis nagyon elbizonytalanító tud lenni. Hogyan lehet az emberi szó prédikációvá, Isten Igéjévé? Nem nagy kockázat a pusztán emberi szóra bízni az Igét egy végtelenül leegyszerűsített istentiszteleti liturgia keretében? Bizony kockázat ez.

A páduai Szent Antal-bazilikát látogatjuk együtt a római katolikus kollégákkal. Amikor belépünk a 14. századi templomba, iszonyatos mennyiségű márványtáblácskákkal beborított falak között találjuk magunkat. A maga korában igen nagy hírnévnek örvendő, később szentté avatott igehirdetőnek címzett imakérek, köszönő szavak – olvashatjuk a falakon vég nélkül. A látogató és imádkozó emberek előtt az életnagyságú bronzszobor lábait csonkká simogatták és csókolgatták... Nem az én világom – mondogatom magamban, amikor hozzám lép egyik katolikus paptestvérem, és bizonyára a magyarázkodás kényszerétől hajtva ezt mondja nekem: Péter, nekünk szükségünk van még fogódzókra, nektek ott van az Ige... Most is visszhangzik bennem az 1990-es évek vége felé lezajlott párbeszéd, viszont paptestvérem kijelentő mondata azóta egyre inkább kérdő mondatná lett számomra: Vajon tényleg ott van nekünk az Ige? Ha nincs, akkor bizony nincs semmi.

Amikor a szószéken megszólalunk, tulajdonképpen mindig a prédikáció eredetére, feladatára és céljára kérdezzük rá. Eredete Jézus Krisztus inkarnációjában van, akiben az Ige *testté lett* (σὰρξ ἐγένετο). Isten az emberi létformát, az ember elesettségét vette magára, mégpedig úgy, hogy annak legmélyebb dimenziójával azonosult minden látszólagosságot elkerülve. Az ő teste a mi testünk, és a mi testünk az ő teste lett – ez János prológusának tömör evangéliuma.

Ám a λόγος fogalma hallatán rögtön jelentkezik az ősi kísértés is, amely ebben a megúszó, következmények nélküli görög-hellén kérdésfölvetésben nyer megfogalmazást: Mit kell *tudnom* Istenről? Holott ezt kellene kérdezni: Mit *tegyek*, hogy üdvözüljek? Az Isten ismerete a Szentírás nyelvén elsősorban nem információk sokasága Istenről, hanem vágyakozás arra, hogy egyre teljesebb közösségem legyen vele, ezt pedig a *Veni Creator Spiritus* könyörgés előzi meg.

Mivel Isten Igéje valóságos ember lett, emberek által hirdetteti magát. Ebből az következik, hogy az én emberlétem, testben való lakozásom, erőm és gyen-

geségem, tehát minden, aki vagyok, formálja a prédikációt. A szószék magaslata az alászállás helyévé alakul, a „szóra bírni az Írást”¹ helyszínévé.

A szólás hatalma (nem kétséges, hogy ilyenkor az igehirdető hatalmi pozícióba kerül, hiszen a padokban ülő hallgatóknak nincs lehetőségük azon frissiben véleményt, sőt ellenvéleményt kinyilvánítaniuk) az Igének való teljes kiszolgáltatottság erőtlenségében ragyog föl. A szószék a minden helyen és időben érvényesülni akaró ember vesztőhelye. Itt az a képmutató ember hal meg, aki visszaél az Isten hatalmával, *mert beszél ugyan róla, de nem teszi* (Mt 23,3). Az íróasztal magányában lefolytatott „jákóbi tusakodás” drámai *soliloquium*, amely a monológ műfajában tesz bizonyosságot vallomásszerűen arról, hogy Krisztussal együtt megfeszítettett a másokat tanítani vagy netán kioktatni akaró, a mindig mindent jobban tudó ember, mert „megsebeztél szereteted nyilaival, bensőmbé dőlve hordoztam szavaidat”.²

Nemrégén a Berlińi Filharmónia monumentális épületében jártam. Az architektúra azt hirdeti: A zene mindenkié! Hans Scharoun³ építész koncepciójában a hagyományostól radikálisan eltérő, a hierarchikus tagoltságtól mentes nézőteret valósított meg, ahol már nem lehet passzív publikumként jelen lenni, mert az egyedi élmények révén a megragadottak (*Ergriiffenen*) és megérintettek (*Getroffenen*) közösséggé formálódnak. Ezt segíti megtörténni az a remekbe szabott építészeti megoldás: a belső térben a kör alaprajzú zenekari pódiumot a „szőlőhegy teraszai” veszik körül – ez a nézőtér –, s ezzel megszűnik a nézők és az előadás, a mindennapi élet és a művészet elkülönülése. Bárhol ül a hallgató, amikor a zenekar felé tekint, nemcsak a zenekart látja maga előtt, hanem kissé odább a hallgatók csoportjait is. Az ilyenformán kialakított ülésrend intimitást teremt meg a zenélőkkel, és a többi hallgatóval pedig a közösségi élményt. Ezzel hadat üzen a modern társadalom eltömegesedettségének, s benne az egyén elszigetelődésének.

Az egyház falain kívül mindenfelé hódítanak a vallásos jelenségek, és sokak számára különösen a művészetek nyújtanak vallásos dimenziót. Ebből bizony a homiletika is profitálhatna. Miért ne foghatna össze a prédikáció például a költészettel a nyelv és a valóság mindenütt tapasztalható beszűkülése ellen? Hiszen az imádságok, a szerelmes levelek nem hangozhatnak úgy, mintha csupán egy „határidőnapló bejegyzései lennének”.⁴ A prédikálás ugyanis saját arculattal rendelkező művészet, vagyis a prédikáció művészete.

¹ Vö. Fabiny Tibor: *Szóra bírni az Írást. Irodalomkritikai irányok lehetőségei a Biblia értelmezésében. Hat tanulmány. Hozzászólások és vita.* Hermeneutikai Füzetek 3. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest 1994, 89.

² Ld. Jakobus de Voragine: *Legenda aurea – MEK. Szent Ágoston, Vallomások.* mek.oszke.hu/04600/04626/html/legenda0079.html.

³ A Berlińi Philharmonie, amely 1963-ra készült el, Hans Scharoun (1893–1972) német műépítész legkiemelkedőbb alkotása.

⁴ Nicol, Martin: *Dramatizált homiletika.* Walter Brueggemannt idézi a *Finally Comes the Poet* című munkája alapján. Luther Kiadó, Budapest 2005, 24.

Walter Brueggemann amerikai ószövetséges biblikus a következőképpen határozza meg az igehirdetés feladatát és az igehirdető lehetőségét:

„Az igehirdetés feladata és lehetősége az, hogy megnyissa az evangélium örömhírét alternatív beszédmódokkal: olyan beszéddel, mely drámai, művészi, mely képes meghívni embereket, hogy egy más beszélgetéshez csatlakozzanak, mely szabad a technikai okoktól, melyet nem terhelnek elvont ontológiák, mely nem jön zavarba a konkrét dolgok miatt.

[...] Az igehirdető előtt annak félelmetes lehetősége áll, hogy egy evangéliumi világot kínáljon fel: egy olyan létet, melyet az evangélium híre formál. Ez a felkínálás szükségessé teszi a szavak gondos megválasztását, mivel a megkeresztelt közösség szavakra vár, hogy hűséges nép lehessen.”⁵

Az igehirdetés feladatának summája, amely egyben a meghatározások közös nevezője is: a közlés mozzanata. A prédikáció közlés a bibliai κηρύσσειν értelmében, de a megnyilvánulásában is. Azaz tanúságtételként adja hírét a Szentírás szövege által jelzett világnak, és a bibliai tanúságot a beszéd által juttatja el a hallgatóhoz. A hírnök, a városi kikiáltó (κηρυξ), akire rábízta a jó hírt, és azt kell kihirdetnie. Ezért félelem és részrehajlás nélkül felemeli hangját a piactéren vagy más köztéren, és nyilvánosságra hozza a hírt. Az apostolok a γέγραπται γάρ – mert meg van írva, és a λέγει γάρ – mert ezt mondja gyakori kifejezésekkel állítják, hogy Isten szól az írásban rögzítettek által és a most is történő közlésben, a múltbeli eseményekben, a jelenbeli cselekvésekben.

A kijelentett jó hír által Isten megmentő szándéka lett nyilvánvalóvá. A prédikációban tehát nincs helye az emberi ügyeskedésnek, udvariaskodásnak, a taktikázásnak, megfelelésnek, hanem a beszélőnek kertelés nélkül kell szólania a megtartó evangéliumot. Ez a beszéd a kereszt erejének, δύνάμις-ának hirdetése: *Mert a keresztől való beszéd [λόγος] bolondság [μωρία] azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk [τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν – akik megtartatunk], Istennek ereje (δύναμις).* (1Kor 1,18). A kereszt egyfelől bolondság, másfelől pedig Istennek ereje, hatalma: Istennek Jézus Krisztus váltságahalála árán történő szabadításunkról és a beszélő valóságos megszabadítottságáról szóló igehirdetés. A kereszt hirdetése Isten cselekvése. Ez botrány a személyes hit nélküli és formálisan vallásos, a jelek után tájékozódó ember számára; a mindent megérteni és megmagyarázni akarók számára pedig bolondság.

A prédikáció kérügma volta teológiai és kommunikáció-elméletekkel kapcsolatos értelmezést is magában foglal. Az egyik elméleti, a másik gyakorlati-technikai megközelítés. Mindkettőre szükséges odafigyelni. Ez a kettős értelmezés szükségszerűen vezet el az esztétikai kérdésfeltevésekig. A „mit mond” csak a „miként mondja” kérdésre adott válasszal együtt írható körül.

⁵ Brueggemann, Walter: *i. m.* 3. és 4. Idézi Czövek Tamás: *Valóság ábrázolása, avagy az Ige műfaja és az igehirdetés műfaja*. Ld. <http://www.parokia.hu/v/valosag-abrazolasa-avagy-az-ige-mufaja-es-az-igehirdetes-mufaja/>.

Mert Krisztus szeretete szorongat minket (2Kor 5,14). Ez a gazdag érzelmi vallomás mintha nem is a borotvaéles logikával teologizáló Pál szájából származna. Érthető gondolatok sorozata, majd pedig hirtelen, a szív mélységéből feltörő érzések (a Károli-szövegben: *szerelme*). A kettő együtt! Ennek a vallomásnak kétféle genitivusos szerkezete pedig nyitottá teszi az értelmezést, és nyelvtanilag nem lehet eldönteni, hogy itt mire is gondolt az apostol: Krisztus szeretete irántunk (*genitivus subiectivus*) vagy a Krisztus iránti szeretetünk (*genitivus obiectivus*)? A Krisztus iránti szeretet szorongat minket, az ő szeretetét gyakoroljuk? Krisztus szeretete átölel, és mi is ragaszkodunk hozzá? Magához ölelve tart minket, mi pedig átölelve „tartjuk” őt? Mind a kettő egyszerre igaz.

A prédikációban tanúságtétel történik. A tanúságtévő Istent, Jézus Krisztust állítja élénk, Isten önkijelentésének és szabadító kegyelmének jelenbeli eszköze. A prédikáció nem egy valamikor felismert általános igazság, nem is egy valamikor átélt tapasztalat, nem egy speciális lelkiállapot reprodukciója, de nem is egy világnézet tekintélye és az általa kiváltott lelkesedés hangsúlyozása, hanem a mindenható Istennek az emberek felé irányuló szabadító cselekedete, ígéjének új életre feltámasztó jelen idejű eseménye.

David Buttrick, a bostoni egyetem homiletikusa a „God-talk” kifejezést használja, amellyel azt érzékelteti, hogy a tulajdonképpeni igehirdetés nem Istenről szóló, hanem Istenből való beszéd,⁶ amely – folytatva a ragozás szójátékát – az Istennel való folyamatos beszélgetésből táplálkozik.

2. Kik a közlés címzettjei?

A posztmodern befolyása alól a keresztény egyház sem képez kivételt.

„Végőskig leegyszerűsítve, a *posztmodern*t a nagy elbeszélésekkel szembeni bizalmatlanságként határozom meg.”⁷

A „mindig másként gondolkodás” gyakorlásával kell biztosítanunk, hogy minden egyetértés képlékeny, mindig időleges és helyhez kötött maradjon, soha ne legyen végső és egyetemes. Induljunk háborúba a totalitás ellen. A bizalmatlanság a tudományok fejlődésének tudható be – állítja Lyotard, majd így folytatja:

„A kétkedésünk azonban olyan fokú, hogy Marxszal ellentétben immár nem várnunk gyógyírt ezekre a következetlenségekre.”⁸

⁶ Buttrick, David: *Homiletic – Moves and Structures*. SCH Press LTD, London 1987, 113. és 116. Idézi Máté-Farkas Zoltán: Kísérlet a prédikáció nyitott műként való megalkotására. In: *Református Szemle* 2009, (37–84) 48., 60. láb.

⁷ Lyotard, Jean-François: A posztmodern állapot. In: Bujalos István (szerk.): *A posztmodern állapot. Jürgen Habermas, Jean-François Lyotard, Richard Rorty tanulmányai*. Horror Metaphysicae. A Gond folyóirat és a Századvég Kiadó közös sorozata. Századvég Kiadó, Budapest 1993, (7–146) 20.

⁸ Lyotard, Jean-François: *A posztmodern állapot*, 21.

A pluralizmusból fakadó viszonylagosság a bizonytalanság érzéséhez vezet: politikai, gazdasági, szociális és környezetvédelmi síkon egyaránt értelmezhető. Megnőtt a diffúz fenyegetettség érzése is. Korábban az általánosnak mondható vélekedés, hogy tudniillik a gyilkosok valamiképpen túl akarják élni tettüket, erősen megkérdőjeleződött. Az öngyilkos terroristákkal szemben nincs biztonságosnak mondható védelem. Az ember elmagányosodik, elidegenedik a tradíciók és a hagyományos társadalmi intézmények tekintélyvesztésével, kapcsolatai felszínesekké válnak, és az érdekek mentén alakulnak.

Létezik az erőszakos modernitás által kitermelt „tömegember” is, aki sehová nem tartozik, nincsenek normái, illetve a posztindusztriális társadalmak korában a média, a közvélemény, a reklám vagy a sláger teremti meg és szabályozza a folyton mozgásban levő normákat. Fogyasztói idiotizmus, divat-magatartásformák, közerkölcstelenség és nyájszellem nagyszerű lehetőségek azok számára, akiknek sikerül ezeket manipulációs szándékkal felhasználni a különböző ideológiák vagy egyszerűen a jó üzlet szolgálatára. Ez az a „világnézeti” környezet, amiben él a gyülekezet, illetve amiben a prédikációnak meg kell szólalnia.⁹

Azonban a világnézettel kapcsolatos kihívásokon túl számolnunk kell a megváltozott érzékelésmóddal is – állapítja meg David Buttrick. Valaminek az elbeszélése egyben annak a dolognak az értelmezése is. Az ember alapvetően a narrációt kedveli, mivel a cselekménystruktúrát tudja jobban követni. A cselekményszerkezet mai megjelenése azonban képi jellegű: a mozgókép, a média, a film hatása alatt állunk, ez pedig általánossá tette a képekben való gondolkodást. A videoklipek fogyasztása gyors asszociációkra készítetnek, és csupán képtörödékek és fél gondolatok maradnak meg az emberben, amelyek a tudatküszöb alá kerülnek. A félmondatokban, félgondolatokban történő kommunikáció természetessé válik. David Buttrick ezt írja e szellemi erőterekkel kapcsolatban:

„Ha az egyház elveszíti a maga identitásvonalát, ti. az Istennel való kapcsolata történetét, akkor azt a teológiai fogalmak nem fogják visszaadni.”¹⁰

De a teológiai fogalmak még akkor sem fogják visszaadni az egyház és Isten kapcsolatának történetét, ha a prédikáció modern köntösben, nyelvezetben próbál megjeleníteni.

3. Hogyan közvetítsünk?

3.1. *Mi a gond igehirdetésünkkel?*

A gyülekezetben, ahol szolgálók, abban a szerencsésnek mondható helyzetben vagyok, hogy nemcsak igehirdető, hanem igehallgató is lehetek. Nemcsak azért, mert egyházközségünknek két alkalmazott lelkésze van (volt három is, amikor gyakornok lelkipásztort fogadtunk), hanem azért is, mert a gyülekezetépí-

⁹ Vö. Máthé-Farkas Zoltán: *i. m.* 48.

¹⁰ Ld. Buttrick, David: *i. m.* 50. Idézi Máté-Farkas Zoltán: *i. m.* 48., 70. lábaj.

tő programunkban többek között jelen vannak a hitmélyítő igehirdetés-sorozatok és az ún. „utcán heverő” témák alapján szervezett, előadás-sorozatból álló hetek. Ezeken az alkalmakon különböző lelki ajándékokkal megáldott lelkészek vagy éppen az illető témában szakértelemmel rendelkező „mezei” egyháztagok szolgálnak, akik a hitüket valamely gyülekezeti közösségben élik meg. Ha ideszámítom még a vendéglelkészek igehirdetéseit pl. kórustalálkozóok, egyetemes imahetek alkalmával, valamint a más gyülekezetekben való meghívásaimat is, lelkészként elég nagy mennyiségű igehirdetést is fogyasztó gyülekezeti tag vagyok. Annyi rálátással talán rendelkezem, hogy alázattal megállapíthassam: mind tartalmi, mind formai szempontból gondok vannak a prédikálásunkkal. Hallunk írásmagyarázatokat, amelyek igencsak párhuzamosnak mondhatók a ma élő igehallgatók élethelyzetével, azaz nem bírnak a megszólítás erejével, és gyakran tapasztalatok archaizálást vagy modernkedést, képzavaros megfogalmazásokat, s ezek mellett nyelvi igénytelenséget és a műveltség hiányát.

3.2. *A nyelvezet kérdése*

A fentiek értelmében megkockáztatom kimondani, hogy a prédikáció nyelve zárt nyelv, azaz érthetetlen, s ezért alig alkalmas „gyógyírt” nyújtani. Hiába használ Szentírásból vett fogalmakat, az úgynevezett „kánaáni nyelvet”, ugyanis ezeknek nincs sok köze a mindennapi élethez. A kommunikációs modell szerint: ha a szójelek megfelelőek és világosak, a hallgatók pedig figyelmesek, akkor megtörténhet a tökéletes gondolatközvetítés, azaz az adó által elküldött üzenet pontosan azt végzi el a hallgatóban, amit a kommunikátor megfogalmazott és elküldött. Ennek alapvető hiányossága az, hogy a szavakat a közvetítés jeleinek tekinti, pusztán eszközi szerepet tulajdonít nekik. A nyelvnek ezt a fel fogását a racionalizmus alkotta meg.

A már idézett Walter Brueggemann ezt a kérdést veti fel: végső soron vajon nem éppen a költészet az, amely megadja a prédikációszerkesztés paradigmáját? Brueggemann a költészet mellett száll síkra a prózától ellaposodott világban. A prózán a prédikáció nyelvezetének politikai, pszichológiai vagy morális ideológiák okozta elsekélyesedését érti. A próza a nyelvben is csak a felszínessé váló világot jelenti: „szó, szó, szó”, amiképpen Hamlet mondja. Ezek a szavak egy idő után érdektelenné válnak a hallgató számára. Kosztolányi Dezső így kesergett a prózaiság nyomasztó világa felett a *Litánia* című versében:

*Az én koromban:
prózára szerelte a verset a költő.*

A „redukált nyelv”¹¹ kevés ahhoz, hogy kifejezhesse az isteni imádatot. A poézis az a nyelv, mely elsősorban nem rímet, ritmust vagy versmértéket jelöl, hanem történeteket, példázatokat, képeket és metaforákat. Ez a nyelv a Bibliából tanulható meg. Brueggemann értelmezésében a poéta és a próféta szinonim szavak:

¹¹ Ez a megnevezés Walter Brueggemanntól származik.

„A poéta/próféta hangja szétfeszíti a megkövesedett hétköznapiakat, és új lehetőségekre ébreszti a hallgatókat.”¹²

Isten igéje tehát poézis, mert

„[...] gyógyít, megváltoztat és megszabadít, és amikor úgy jön el, mint éjjel a tolvaj, és új életet hoz, méghozzá Isten igéjének erejével.”¹³

Lehet vitatkozni arról, hogy a poézis mennyiben lehet a jövő prédikációjának modellje, paradigmája. Az azonban kétségtelen, hogy amennyiben nyelvezetünket a Biblia inspirálja, képes lesz vallást tenni Isten országáról, amely jelen van már közöttünk (vö. Lk 17,21: *közöttetek van*) e világban.

A legújabb teológiai kutatások messzemenően egyetértenek abban, hogy Isten országának valósága nyelvi eseményként jelenik meg a példázatokban. Rossz útra tévedne a prédikáció, ha nem hagyná magát a Biblia nyelvi művészetétől inspirálatni. Mike Graves találóan fogalmazza meg, hogy milyen lenne, ha a szószéken nem vennénk figyelembe a Biblia adta formákat. Ha *Az erős vár a mi Istenünk* szövegét a *Happy Birthday* dallamára énekelnénk, ez nemcsak a hangnem, hanem a ritmus megsértését is jelentené.¹⁴

De mi történik akkor, amikor a szó nemcsak pusztá közvetítő kódként működik, hanem annál többé válik, úgymond „ellenőrizhetetlenül” kezd működni? Mi történik akkor, amikor a prédikáció olyan nyelvezettel szólal meg, hogy a beszéd befogadásakor a megértés egyidejűsége jön létre. Mi ez, ha nem a Szentlélek jelenlétének a csodája: *mindenki a maga nyelvén* [τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ – a maga nyelvjárásán] *hallotta őket beszélni* (ApCsel 2,6).

3.3. A prédikáció mint esemény

Martin Nicol áttörésnek minősíti az új amerikai homiletika (*New Homiletic*) néven emlegetett jelenséget. Súlyponteltolódás tanúi lehetünk: a deduktív, azaz exegézis-magyarázat-alkalmazás háromtagú írásmagyarázati és homiletikai mintája az induktív irányba mozdul. Az „ez van megírva – ezt jelenti: ezt kell cselekedni” a statikusnak mondható prédikálási gyakorlattól a feszültségekkel teli felé, a pontokba szedett gondolatoktól és felolvasottól (ld. a német igehirdetési gyakorlatot) a mozgalmas szekvenciák felé, az autoritatív stílustól a közösség és együttműködés irányába. Az új homiletika és ennek nyomában a megújult prédikáció nem a hit egyik igazságát magyarázza (deduktív), hanem a hit tapasztalatait adja tovább (induktív).

Az igehirdetés hatástalanságát az is okozza, hogy a hallgatóval valamilyen igazságot közlünk – sokszor kioktató hangnemben, holott őt olyan mozgásba kellene bevonni, amelyben saját maga szerezhet tapasztalatokat és ismereteket.

¹² Nicol, Martin: *i. m.* 173.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo. 46.

A prédikáció ilyen formában válhat jelenséggé, az Isten valóságában végbemennő eseménnyé.¹⁵

Egy bostoni prédikátor, Phillips Brooks több mint egy évszázada találóan fogalmazta meg, hogy miben rejlik a prédikáció eseménye:

„Prédikációink sokszor olyannak tűnnek, mintha betegeknek tartanánk előadást a gyógyszerekről. Az előadás igazi, az előadás érdekes, az előadás által megfogalmazott igazság fontos, és ha azt a beteg megértené, jobb páciens lenne. Ebben az esetben jobban odafigyelne gyógyszerei beszédére, jobban ügyelne a diétára. Tény azonban, hogy az előadás még nem gyógyszer. A prédikátor kötelessége, hogy beadja a gyógyszert, nem pedig az, hogy előadásokat tartson róla.”¹⁶

Az idézet jól illusztrálja, mit nevezett később az új homiletika a prédikáció eseményének.

A kortárs filozófusok munkáiban is egyre hangsúlyosabbá válik az „esemény” különféle aspektusainak hangoztatása. Például Jacques Derrida ezt állította, amikor egy új egyetem víziójában a nyelv hangsúlyos szerepéről beszélt:

„[...] tehát nem a tudást nyelvileg leíró diskurzusokra van szükség, hanem olyanokra, amelyek nyelvileg jelenítik meg a szóban forgó eseményeket.”¹⁷

Mi, igehirdetők, akik az eseményt Isten cselekvésétől várjuk, ezt akár provokációnak is fölfoghatnánk. A prédikáció mint esemény célja minden esetben Isten megtapasztalása a hétköznapiakban. Az elvárás – esemény – tapasztalat hármasa jól kifejezi a prédikáció eseményének történetiségét. E három lépésben jut érvényre, hogy mit cselekszik Isten, mi történik az emberrel, és hogy miként reagál a cselekvő ember Isten tetteire.

Isten megóvja a beszédét: *Ha valaki hozzátesz ezekhez, ...ha valaki elvesz e próféta könyv igéiből, attól az Isten elveszi osztályrészét az élet fájából.* (5Móz 4,2 és Jel 22,18–19) De vajon kitől óvja ő a saját tökéletes kinyilatkoztatását? Nem is anynyira a pogányoktól, hanem a saját népétől.

A prédikáció a közénk visszatérő Jézus Krisztus éber várásának szolgálata.

Következtetések

1. Az isteni hang valóságossága feloldhatatlan feszültséget teremt az Igének teljes mértékben kiszolgáltatott igehirdetőben, és ezt a feszültséget a hozzáértő magyarázatok sem szüntethetik meg a szószéken.

2. A Krisztusban bátor és független igehirdető a cselekvő Ige és a szólító Szentlélek által meghatározott ember.

¹⁵ Nicol, Martin: *i. m.* 60.

¹⁶ Brooks, Phillips: *Lectures on Preaching*. E. P. Dutton and Company, New York 1878, 126. Idézi Nicol, Martin: *i. m.* 60.

¹⁷ Derrida, Jacques: *Die unbedingte Universität*. Suhrkamp, Frankfurt am Main 2001, 22. Idézi Nicol, Martin: *i. m.* 63.

3. Az istentisztelet a gyülekezetnek mint Krisztus testének a közös eseménye, és nem a gyülekezetnek szervezett program. Az igehirdető nemcsak egy, hanem a legkisebb is azok között, akikhez szól.

4. Ima, készüllet – személyes kapcsolat a gyülekezet tagjaival –, jelenlét a világban: ez a három a templomi unalom ellenszere.

5. A magával ragadó Isten Igéjének jelen idejű történése megóv attól, hogy a prédikáció steril információk vagy morális instrukciók eszköze legyen.

6. A bibliai szentírók nem félték a többértelműségtől, a konvenciók megtörésétől, az igehirdetés botránjától. Az Isten országa tényszerű *itt és most* jelenléte egyszerre létesít kapcsolatot a világgal és tiltakozik a fennálló világ ellen. A krisztusi ítélet életet fakaszt, mert legyőzi a halált.

7. A kimondott szónak teljes egészében hordoznia kell azt, aki kimondja.

Felhasznált irodalom

Czövek Tamás: *Valóság ábrázolása, avagy az Ige műfaja és az igehirdetés műfaja*. www.parokia.hu/v/valosag-abrazolasa-avagy-az-ige-mufaja-es-az-igehirdetes-mufaja/.

Fabiny Tibor: Szóra bírni az Írást. Irodalomkritikai irányok lehetőségei a Biblia értelmezésében. Hat tanulmány. Hozzászólások és vita. Hermeneutikai Füzetek 3. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest 1994.

Jakobus de Voragine: *Legenda aurea – MEK. Szent Ágoston, Vallomások*. mek.oszk.hu/04600/04626/html/legenda0079.html.

Liotard, Jean-François: A posztmodern állapot. In: Bujalos István (szerk.): *A posztmodern állapot. Jürgen Habermas, Jean-François Lyotard, Richard Rorty tanulmányai*. Horror Metaphysicae. A Gond folyóirat és a Századvég Kiadó közös sorozata. Századvég Kiadó, Budapest 1993, 7–146.

Máté-Farkas Zoltán: Kísérlet a prédikáció nyitott műként való megalkotására. In: *Református Szemle* 2009, 37–84.

Nicol, Martin: *Dramatizált homiletika*. Luther Kiadó, Budapest 2005.